

Neobjavljena Tumova študija o našem narodnem razvoju

D. K.

I.

Henrik Tuma je podal svoje ogledalo naše preteklosti v spominih. Gledal je nanjo samostojno in kritično ter je marsikje prodril do globljega spoznanja glede na značaj gibanj, ki so oblikovala Slovenstvo, kakor tudi na zgodovinske pogoje njihovega značaja. Študija, ki jo objavljamo, dopolnjuje sliko našega narodnega razvoja, katero je podal v spominih. Nudi nam nekaj povsem novih misli, pa tudi, kjer ne gre za kaj bistveno novega, je marsikatero svoje opazovanje izrazil nazorneje, ker je moral bolj jedrnato zajeti bistvo dogajanja. Danes si utira pot krepka težnja po globlji kritični analizi naše preteklosti, kar izpričujejo vse številnejši, doslej žal le splošni poskusi. Menim, da utegne dati Tumova študija nekatero novo izpodbudo k plodnejšemu raziskovanju važnih vprašanj našega narodnega razvoja.

Tumov spis o našem narodnem razvoju je iz l. 1917. in ni bil pisan za Slovence, ampak za tujca. Nastal je ob dveh člankih madžarskega publicista dr. Roberta Brauna o Slovencih, ki sta izšla v reviji znanega madžarskega demokrata Oszkára Jászija „Huszadik Század“ (Dvajseto stoletje). Braun je na osnovi slovenske literature opisal v prvem članku „plemensko jezikovne razmere Slovencev in dobo do l. 1848.“, v drugem pa „Razvoj slovenske narodne ideje od 1848. leta do Bleiweisove smrti“ (gl. Ljubljanski Zvon, 1917, str. 503/4, kjer je dr. Lončar zabeležil oba članka in objavil nekaj pripomb k vsebini). Braun je naprosil Tumo, ki je edini od njegovih slovenskih znancev čital madžarsko, za mnenje o člankih; pripomnil je, da bi krajša izvajanja morebiti lahko objavila omenjena revija. Ker je Tuma nato napisal obširen spis, to ni bilo mogoče. Toda Braun je obžaloval, da ni izšel o Slovencih rajši tak spis, ki daje jasno, živo, zanimivo objektivno sliko o slovenskem narodu in njegovih razmerjih do sosednjih rodov, kakor pa spis dr. Kreka, ki je tako medel in splošen, da ne napravi na tujca nobenega vtisa in ne zbudi nobenega zanimanja. Braun je imel pred očmi dr. Krekov spis o Slovencih v knjižici „Kroaten und Slowenen“, ki je izšel l. 1916. 7. Jeni. Tu pripominjam, da je izšel dr. Krekov spis l. 1917. v Parizu v francoskem prevodu in da je znani prijatelj avstrijskih slovanskih narodov Ernest Denis, profesor na Sorboni, zapisal tedaj o njem sodbo, ki se sklada z Braunovo (Denisova recenzija je ponatisnjena v knjigi „Du Vardar à Socha“, ki je izšla l. 1925.).

Tumova študija je vzporednica k Braunovima člankoma in se deli po njih v dva dela. V prvem obravnava jezikovne probleme, odnose slovensčine do hrvaščine in drugih slovanskih jezikov, slovenska narečja in

seveda tudi vprašanje o avtohtonosti Slovencev, ki mu je bilo, kakor znano, tako pri srcu.

Objavljamo v prevodu — original je nemški — le drugi del, v katerem je podal oris našega narodnega razvoja od začetka 19. stoletja pa do svetovne vojne (konča z nastopom „Preporodovcev“). V pripombah pod črto opozarjamo na naše okrajšave.

II.

Prvič¹ se je zbudila slovenska narodna zavest, ko je Napoleon ustvaril Ilirijo. Ni se pojavila kot gibanje ljudstva, ampak bila je le prvi svit lastne narodne ideje v peščici posameznikov. Točen izraz tega dejstva je oda prvega slovenskega pesnika Valentina Vodnika: „Napoleon reče: ‚Ilirija vstan!‘ — — Vstaja, izdiha: ‚Kdo kliče na dan?‘“ Ta kitica izraža brez primere preprosto in lepó zgodovinsko dejstvo, da je slovensko ljudstvo spalo globoko spanje in je kakor pod težko odejo čulo glas odrešenika ter se počasi prebudilo. Naj se piše o Napoleonovi Iliriji kakorkoli in naj je dolgovezno in malo duhovito delo dr. Vošnjaka poudarilo marsikaj stvarnega o napoleonski upravi, trdno dejstvo v zgodovini Slovencev je, da je Napoleon dal temelj ideji enotnosti, ko je ustvaril Ilirijo. Vošnjak tudi tega ne vidi, da je bil prej med vladajočo avstrijsko birokracijo in slovenskim kmečkim ljudstvom širok prepad. Slovenski kmet je pač že takrat uradnike napol zaničujoče označeval kot „škrice“. Nemški uradnik, tujec z dolgimi škrici, je bil oblasten upravnik nad tujim mu ljudstvom. Napoleonova uprava je pomenila prvo organično zvezo med vladajočimi in vladanimi, ki je bila ustvarjena v svobodoljubni Franciji in presajena k drugim narodom. Nihče, kdor pozna čustvovanje našega ljudstva, ne more tajiti, da mu je ostala kratka doba francoske vlade na Slovenskem globoko v spominu do današnjih dni in da ni med nami nikdar usahnilo čustvo hvaležnosti in spoštovanja Francozov, ki so nam dali prvo vzpodbudo k narodni zavesti in svobodoljubnosti.

Prvo narodno gibanje je zadušila reakcija pod Metternichom. Vodnik je izpremenil svojo odo: „Iz Dunaja kliče: ‚Ilirija vstan!‘“ Tako je zopet točno izrazil dve zgodovinski dejstvi: da so se prvi za narodno gibanje navdušeni Slovenci brez odpora uklonili Metternichovi sili in da je imela Napoleonova Ilirija neki vpliv tudi na Dunaju, kjer se je pojavila misel, naj bi ustvarila Avstrija ob Jadranu močno južno provinco, ki bi v glavnem obsegala Slovence. Ustvaritev gubernija v Celovcu je bila blizu tej misli.

V grobni tišini Metternichove dobe je živel in pesnil največji slovenski pesnik France Prešeren, ki je zajel slovensko ljudsko dušo brez Vodnikove politične ideje, dal Slovincem književni jezik in globoko čustvo

¹ V prvem delu omenja, da ima v prejšnji zgodovini za Slovence zgodovinski pomen le reformacijska doba s svojim kulturnim in socialnim gibanjem.

kulturne skupnosti. Res je to gibanje objelo le vrhnjo plast omikancev, kakor je bilo v začetku tudi med Nemci, Madžari in povsod. V Prešernovem času smo imeli Slovenci poleg kmetov tlačanov tudi že plast duhovnikov in omikancev, ki so začeli čutiti narodno.

Moj zaključek je, da je vzajemni vpliv Napoleonove politične ideje in Prešernovih pesmi politično in kulturno zbudil slovenski narod iz tisočletnega spanja.

Leto 1848. je sprožilo pri Slovencih isto gibanje kakor pri Nemcih. Evropski narodi so prvič sprejemali ideje francoske revolucije. Od vojn proti Napoleonu se je pod pritiskom reakcije ustvarjala nemška narodna zavest in svobodoljubnost, a samo v meščanstvu (Mittelklassen). Kmečki stan je bil tudi v Nemčiji daleč od revolucionarnega gibanja. Kjerkoli se je nacionalizem razplamtel v meščanstvu, se je zaradi miselnosti tega sloja razvil v šovinizem, sovraštvo proti tujcem. Tako je nastal tudi v peščici slovenskih ideologov lasten nacionalizem, ki se je izrazil v sovraštvu proti Nemcem. Nosilci gibanja v l. 1848. so bili po eni strani uradniki in učenjaki, kakor n. pr. Miklošič, ki so komaj obvladali slovenščino in niso imeli izrazite narodne zavesti, po drugi strani pa visokošolska mladina, ki je nastopala že z nekim fanatizmom. Značilno je, da so imeli v Ljubljani nekateri častniki novo ustvarjene narodne garde na sabljah vrezane napise: „Odri Nemca!“

Siloviti, strastni narodnostni zagon Madžarov in Italijanov, ki je dolgo tlel pod pepelom nesmiselnega policijskega pritiska avstrijskega režima, je imel naraven odziv med avstrijskimi Nemci in je vplival tudi na Nemce v Nemčiji. Po mojem mnenju je vse nemško narodno gibanje nastalo pod vplivom francoskega, madžarskega in italijanskega. Le pri teh narodih in še pri Poljakih je bila ognjevita narodna zavest samorasla. V Nemčiji so jo prevzeli ideologi, ki so jo privzgojili nemškemu ljudstvu. Pri Francozih je prodrla zavest narodne enotnosti od spodaj navzgor, pri Nemcih pa od zgoraj navzdol.

Pri Slovencih je imela revolucija l. 1848. dejansko le med študenti nekaj pristašev. Zavest narodne enotnosti se je začela širiti med ljudstvo šele pod vplivom zgodovinskih dogodkov, bojov za obstanek Avstrije proti italijanski in madžarski revoluciji, nasprotij med vojskujočimi se narodi; prav okolnost, da so se teh bojov v veliki meri udeležili slovenski kmečki regimenti, je zanesla med najširše plasti narodno zavest, zvezano s sovraštvom do Madžarov in Italijanov. Mnenja sem, da sta tako narodni vstaji Madžarov in Italijanov l. 1848. odločilno podprli prodiranje narodne misli v srednjo Evropo. Prave revolucionarne ideje Francozov pa niso razumeli niti Nemci in še manj avstrijski Slovani. Pri Nemcih ni ustrezala zgodovinskemu razvoju njihovega meščanstva. Nemški meščan še danes žrtvuje svojo svobodo strumni pruski organizaciji. Nemčije ni osvobajala

kipeča moč ljudstva od spodaj, pač pa je plast gornjih desetisočev dala nemškemu ljudstvu pod vplivom splošnega razvoja demokratične ideje svobodne institucije.

Ta nemški vpliv se je l. 1848. popolnoma uveljavil pri slovenski inteligenci. Slovenska kmečka množica je bila tuja importirani ideji o svobodi, ki je slabotno odjeknila le v srednjem stanu nemških priseljencev ali ponemčenih Slovencev, kateri so komaj za silo obvladali materinščino. Sprejeli so jo prav po filistrsko (spießbürgerlich); izgovarjali so besedo „svoboda“ napol z navdušenjem in napol s strahom. Uklonili so se prvemu pritisku. Kratek čas so se Avstrijci igrali parlament, nato pa se je vse brez odpora in napol zadovoljno pokorilo žandarmerijski komandi.

Slovenski kmet se še vedno ni zbudil, še ni občutil diha prostosti.² Vse bolj se je utrjevalo nasprotje med domačim, kmečkim življenjem, ki je vse tuje izločal iz sebe, in vsiljencem meščanom, „škricem“.

Leta 1860. je morala avstrijska vlada spremeniti svojo politiko in dati ustavo. K temu so jo prisilili zavoženo gospodarstvo, zunanjepolitični neuspehi, naraščajoče nezadovoljstvo in delo revolucionarnih organizacij med Italijani in Madžari. Narodna misel, ki se je zbudila v revolucionarnem gibanju l. 1848. in postala v dobi reakcije do l. 1860. oprezna, je mogla sedaj tudi v Avstriji dobiti konkretnejše oblike, tembolj, ker je hotela tudi krona opreti ustavo na zgodovinsko nastale dežele, ki so bile hkrati predstavnice glavnih avstrijskih narodov: Češka Čehov, Galicija Poljakov, Trst Italijanov, alpske dežele Nemcev.³ Menim, da krone niso vodili zgolj historični in dinastični nagibi, ampak da je vplivalo nanjo tudi dejansko razmerje med narodi, ki so se uveljavljali v deželah. Le brezgodovinski slovenski narod, ki je bil razdeljen na šest dežel (če ne upoštevamo Slovencev v Italiji in na Ogrskem), je zahteval združitev vseh Slovencev. Čehi, Poljaki, Madžari, Hrvati in Italijani so zahtevali oblast na svojih državnopravnih ozemljih, Nemci, ki so še zastopali idejo Velike Nemčije pod vodstvom Avstrije, pa so zahtevali vodstvo.

Medtem ko se je pri ostalih narodih bolj ali manj ostro izoblikovala zgodovinska ideja, se ideja združene avtonomne Slovenije ni nikdar povzpela do krepkega enotnega izraza; pritisk na Slovence v posameznih deželah, krajevni narodnostni boji proti Nemcem na severu in v jezikovnih otokih, proti Italijanom na jugu in zahodu so jo potiskali v stran, da Slovenci nikoli niso konkretno in kolikor toliko krepko zastopali svoje združitve. Slovenski omikanci so bili kmečki sinovi, upoštevali so avtoritete in bili pri vsej dozdevni izobrazbi nesamostojni in povečini v takih službah,

² Tuma popolnoma prezre veliki prevrat v položaju kmetov s kmečko odvezo l. 1848.

³ Omeniti bi moral tudi Ogrsko in Hrvaško.

da so bili odvisni od vlade. Zato je ideja združitve vseh Slovencev živila le med mladino, na ljudskih shodih, od časa do časa v omejenih krogih. Parlamentarno zastopstvo Slovencev po l. 1860. ni nikdar nič realnega storilo za združitev slovenskega naroda, ni nikdar resno poskusilo doseči ta smoter. Le redko se je pogled prvakov, t. j. prvih v narodu, dvignil nad ozke meje njihovih dežel. Kolikor bolj so poudarjali lastne deželne interese, toliko bolj jih je podpirala vlada in toliko bolj so jim pritrjevali volivci. Tako je bil dejansko edini konkretni slovenski politik od l. 1860. do svoje smrti l. 1881. skromni dr. Bleiweis, ki je bil pravi predstavnik edine domače politične osnove: kmetov, ki so jih vodili njihovi duhovniki. Bleiweis je bil predvsem lojalen navzgor in navzdol, t. j. razumel je in pravilno cenil politično moč duhovščine med slovenskimi kmeti in se je nanjo krepko opiral.⁴ Omikanci so sicer prišli tu in tam z njim v ostro navzkrižje, ki pa je izginilo v časih narodne nevarnosti ob močnejšem pritisku nemško liberalne vlade. Zato so lahko l. 1878. ob njegovi sedemdesetletnici Slovenci vseh struj slavili Bleiweisa kot vrhovnega voditelja.

Ljudstvo je bilo v tej dobi le malo zajeto v politično gibanje. Konservativna Bleiweisova politika je morala prevladovati, dokler so bili nosilci političnega gibanja le duhovniki, učitelji, trgovci in obrtniki in dokler so se vršile volitve posredno po volilnih možeh, ki jih je izbral le ožji krog višjih davkopllačevalcev. Kmet se je za volitve le malo menil. Tovarn in delavskih centrov še ni bilo. V obrti so prevladovali še rokodelski pomočniki in posli brez pomena in izobrazbe.

Dokaz za izključno kmečko politiko Slovencev je posebni položaj Trsta. Na to največje mesto na slovenskem ozemlju in hkrati največje pristaniško mesto Avstrije, ki je imelo ogromne razvojne možnosti, se slovenska politika ni ozirala. Mesto je bilo dejansko docela italijansko. Vanj so se sicer vseljevali slovenski in hrvatski delavci v velikem številu; a zaposlili so se v številnih trgovskih podjetjih kjer so bili v nekakem poselskem razmerju do „padronov“, večinoma italijanskega pokolenja iz Furlanije in Benečije in so se pri njih v prav kratkem času otresli svojega narodnostnega značaja ter sprejeli italijanščino kot občevalni in družinski jezik. Višji sloj meščanstva je obstajal po večini iz trgovcev; industrija je bila še popolnoma v povojih. Meščanstvo ni bilo samo italijansko narodno, ampak se je čutilo eno s tedaj še avstrijskimi Benetkami. Po l. 1866. pa je postalo iredentistično.

Ob uvedbi ustave in ljudskega zastopstva so Nemci nenadoma začutili, da je njihova gospodstvena birokratična pozicija ogrožena; skušali so jo obdržati in okrepiti s cepitvijo nasprotnikov. Zato so bili za dualistično uredbo monarhije in zato so tudi dopustili svoboden razvoj italijanski

⁴ Podobno sodbo o Bleiweisu je napisal Braun v svojem drugem članku. Gl. Ljubljanski Zvon 1917, str. 503.

iredentistični liberalni stranki. Tako so pridobili zanesljivega zaveznika, ki naj bi zadržal narodno prodiranje Slovencev k morju. Tržaški italijanski voditelji so izvrstno izkoristili zvezo z Nemci in do devetdesetih let se v Trstu poleg italijanskega narodnega ni moglo uveljaviti nobeno politično gibanje. Trst je bil torej popolnoma izločen iz slovenskega političnega gibanja, ki se je delilo po deželah (Kranjska, Goriška, Štajerska, Koroška). Kranjska, ki je s 95% prebivalstva slovenska, je prevzela vodstvo; boj za Ljubljano, ki ga je vodila nemška stranka z vso silo, je tvoril po l. 1867. središče vse slovenske politike.

Poleg Kranjske se je uveljavila le še Goriška, kjer je bilo v deželnem zboru sedem Slovencev poleg desetih Italijanov. Na Goriškem in Gradiščanskem je narodna meja med Slovenci in Italijani popolnoma jasna: gre po robu gričevja severno od Krmina do Soče, ob Soči do Zagraja in nato po robu Krasa do izliva Timave. Gorica je otok sredi slovenskega ozemlja. Prebivalci italijanskega dela Goriške so po veliki večini furlanski kmetje, ki se niso mogli kakor Slovenci osvoboditi gospodarske odvisnosti od „signorov“ in so ostali do današnjega dne koloni. Ker so furlanski omikanci in meščani sprejemali italijanščino in se Furlani niso uveljavili proti Italijanom v javnem življenju, so ostali furlanski kmetje čvrsta socialna enota. Njihov razvoj po l. 1860. do najnovejšega časa je vzporeden z razvojem slovenskih kmetov; kakor ti so se tudi oni organizirali pod vodstvom duhovnikov.

Goriški Slovenci so se zgodaj razvijali v naprednem smislu; priznati je treba, da so na ta razvoj vplivali Italijani. Narodnostno je vplivala zlasti okolnost, da so se slovenski trgi hitro osvobodili tujih življev in se stopili z okolico v eno narodno enoto. Italijanski naseljensec med Slovenci ni bil nikdar tako ekskluziven meščan kakor Nемец na Kranjskem; zato je italijanski živelj v tako hitrem času izginil iz vsega slovenskega Goriškega. Prezreti pa tudi ne smemo tega, da na slovenskem Goriškem podeželsko plemstvo ni bilo posebnega pomena kakor na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem, kjer je imelo velik političen in narodnosten vpliv. V srednji in južni Goriški so bili Slovenci še okrog l. 1860. deloma koloni italijanskih „signorov“. A okrepili so se s pridelovanjem sadja in zelenjave in se jih osvobodili; kupovali so od njih zemljo in jo intenzivno obdelovali. Socialne, slovensko narodne in narodnogospodarske pridobitve so si podajale roke. Danes je slovenska Goriška prosta italijanskih zemljiških gospodov. Ta gospodarska neodvisnost je ugodno vplivala na razvoj narodne zavesti in se je izrazila tudi v političnem življenju. Goriški slovenski politiki so bili ljudstvu bližji. Po l. 1860. je bilo med njimi nekaj doslednih glav, ki se jim je posrečilo spremeniti razmerje v deželnem zboru od 10 proti 7 na 11 proti 10 v prid Slovincem in tako ustvariti dejansko ravnotežje med Slovenci in Italijani. To je po eni strani preprečilo majorizacijo, hkrati pa

povzročilo, da je po kratkem živahnem političnem boju v l. 1860.—1867. nastopilo v obeh taborih neko mrtvilo, ki je trajalo do l. 1897. Markantna osebnost in po l. 1860. nositelj ljudskega demokratičnega narodnega gibanja med goriškim Slovenci je bil dr. Karel Lavrič (umrl l. 1876.).

Obdobje med l. 1860. in 1867. lahko označimo kot dobo politične priprave Slovencev. Politično življenje je bilo potisnjeno v ozadje. Po mestih in trgih so se ustanovljale čitalnice in druga društva, zabavna, telovadna (1862 Sokol), dramatična (1867) itd.

Konec šestdesetih let pride do velikih ljudskih shodov, „taborov“, na katerih se je zbiralo na tisoče in tisoče kmetov. Kdor čita danes poročilo o šempaskem taboru l. 1868., čuti, kako so ti množični shodi ustvarjali v kmečkem ljudstvu narodno zavest in polagali temelje kasnejšemu demokratičnemu razvoju Slovencev. Tabori so v kratkem času prebudili kmečko ljudstvo s preprostim, vsakomur razumljivim programom: narodna enakopravnost v javnem življenju, udeležba pri šolstvu in upravi ter združitev vseh Slovencev v eno upravno celoto. Neposreden učinek taborov je bilo narodno sfanatiziranje kmetov, ki je povzročilo izgrede proti Nemcem na Kranjskem. L. 1869. je ob priliki napada na nemške turnarje na Jančah orožniški bajonet predril prvo slovensko narodno žrtev.

Taborskim govornikom je primanjkovalo politične izobrazbe. Udeleževali so se tudi narodnostnih razgovorov v deželnih zborih. Toda niti k notranjepolitičnim in še manj seveda k zunanjepolitičnim vprašanjem niso znali zavzeti stališča; v državnem zboru so sledili močnejšim strankam in močnejšim ljudem. Pri najvažnejših vprašanjih so odpovedali tudi najboljši. Tako so glasovali slovenski poslanci celo za dualizem! Manjkala jim je trdnost in odločnost nasproti vladi. Nobeden med njimi ni bil nadpovprečen. Voditelji niso toliko vodili, kakor pa so jih vodile razne struje med volilci. Te struje pa niso bile niti enotne niti trajne. V posameznih deželah so se strnile posamezne skupine omikancev, ki so se vemale tu bolj za narodnost, tam bolj za svobodo. Ni pa prišlo do nobene enotne akcije. Značilno je, da so si goriški Slovenci najprej priborili neke lastne pozicije predvsem s tihim doslednim delom v deželnem odboru, odkoder so vplivali na slovenske občine in jih popolnoma poslovenili.

Na Kranjskem je boj proti Nemcem izčrpal vso politično dejavnost. Nemci so se v glavnem opirali na veleposestnike in zastopnike mest in trgov, v katerih je glede politike odločalo uradništvo. Tako je n. pr. l. 1877. pri deželnozborskih volitvah v postojnskem okraju, ki je veljal kot najbolj trdna slovenska narodna posest, odločilo pri sto glasovih okrog petdeset glasov upravnih in sodnih uradnikov ter učiteljev. Zanesljiv je bil kmet pod vodstvom duhovščine. S tega vidika je presojati strankarsko življenje na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem. Večjemu pritisku vlade in ofenzivnejšemu nastopu nemške stranke je sledilo strnjenje slovenskih zastop-

nikov, po popustljivejšem nastopu vlade pa se je takoj pokazal razcep v konservativno kmečko prebivalstvo in liberalizmu naklonjena mesta.

Ko je z nastopom Taaffejeve ere postalo na Kranjskem uradništvo svobodno in se je ustanovila pod deželnim predsednikom Winklerjem (1880 do 1892) slovenska vladna stranka, so bili Nemci hitro potisnjeni v stran in začela se je oblikovati nekaka napol liberalna stranka. Njen voditelj je postal v osemdesetih letih dr. Ivan Tavčar. Politična tla so bila dobro pripravljena za njegovo dejavnost. Tavčar se je odlikoval v študijskih letih kot nadarjen slovenski novelist in je bil ljubljeneec mladine. Povsod se je priljubil s svojim prostim, odkritim in veselim nastopom ter z nekoliko robato dovtipnostjo. Ob svojem vstopu v politično življenje se je zdel, da je poklican za voditelja splošne slovenske stranke. Toda zaradi pomanjkanja politične izobrazbe in popolne negativnosti političnega programa ter njegove lagodnosti se narodna liberalna stranka, ki jo je vodil, ni mogla pošteno razviti, pač pa je morala spričo njegovega brez vsebinskega in ne-taktnega političnega nastopanja prodreti klerikalna stranka.⁵

(Dalje sledi.)

⁵ Braun je kritično pripomnil v odgovoru Tumi, da neuspeha dr. Tavčarja in liberalizma ne bi izvajal iz osebnih momentov. V nadaljnjem izpuščam dva daljša odstavka kjer govori Tuma o Winklerjevem delu kakor v spominih (str. 197), odobrava Šukljetovo politiko in označuje Tavčarjev nastop proti Winklerju kot hudo politično napako; liberalna stranka je bila predvsem zainteresirana, da bi se posrečilo Winklerju narodnostno preobraziti uradništvo, ki je bilo od prejšnjih režimov narodno korumpirano.

Soneti

Bogomil Fatur

I.

Vsak dan na nebu solnce blagodarno
stvarem sveta svoj mili žar razdaja,
omamlja jih brez konca in brez kraja,
poveličuje z glorijsko viharno.

Ko pride noč, samotni mesec sveti,
in kakor da za dragim drugom blodi,
ni ga nikjer in zopet je povsodi,
najtišji čari v njem so razodeti.

Ti solnce si in jaz sem mesec blede,
in kakor sva na istem svodu vžgana,
vsak zase kroži po neskončni poti.